

N A P L Ó

ESZTERGOM BASTYÁI ALATT... Ezeröttszázkilenevennégy. Az itáliai barokk udvarok hosszú farsangját megszakítja Kelemen pápa komor szava: újból veszályban van a kereszténység, de ha népek és fejedelmek összefognak — meg lehet állítani, vissza lehet szorítani a Magyarországot elöntő török áradatot. Hatalmas nemzetközi együttműködés gondolata villan fel — a spanyol flotta elindul a keleti vizekre s Erdélyben Báthory Zsigmond Havasalföld felé viszi a hadakat. A birodalmi seregek Esztergom várát veszik ostrom alá — ez a hadjárat kulcsa: ha sikerül bevenniük ezt a kiépített török erődítményt, jelentős lépéssel viszik előre a felszabadítás nagy művét.

A „birodalmi” seregek — a német tartományok kénytelen-kelletlen összetoborzott népe, sietve felfogadott zsoldosok, civa-kodó vezérek, tehetségtelen császári tábornokok, gögös főhercegek. A katonák soha nem kapják időben zsoldjukat, az ellátás rossz és hiányos — a muskétás, vértés ilyenkor a föld népét fosztogatja, messze vidéken elnéptelenednek a falvak. A török élvezi a „belső” vonal minden előnyét. Kanizsa, Buda, Fehérvár basái készséggel nyújtanak segítséget a hitetlenek ellen — míg fel nem tűnik hatalmas felmentő seregével a nagyvezír.

Ebbe a soknyelvű, kalandoroktól hemzsező birodalmi seregbe kerülnek be a magyarok. Hajdúk, végváriak, önkéntesek, megyék csapatai. Szétforgácsolódnak, semmi szavuk nincs sem a sereg, sem az ostrom vezetésében. Mindig a legveszedelmesebb helyre állítják őket, a rohamok élén majdnem mindig hajdúk, lőről leszállt huszárok vitézkednek.

Az ostrom lankad, a törökök újból és újból erősítéseket kapnak. Am híre jön a keresztény seregbe is annak, hogy már útban vannak a keresztény sereget gyarapító olasz seregélycsapatok — a mantuaiak.

Kelemen pápa szavára egyetlen olasz fejedelem határozza csak el, hogy felkerekedik hadinépével s odavonul, ahol a legkegyelményebb a pogány, elleni küzdelem. Az itáliai félsziget talán legkisebb államának ura *Vincenzo Gonzaga* — ez a mantuai herceg, akinek számtalan kalandját, vásott csinyjét a „Rigoletto” is megörökítette. Vincenzo a valóságban igazi késő-renaissance ember volt. Dúsfantáziájú, kalandéhes, babonás, művészetkedvelő, néha lelkes, máskor szalmaláng-kedvű, hol jó, hol kegyetlen apró zsarnok.

Tassot csodálja — e zaklatott elméjű, hasadtlelkű nagy költő rajongója, a *Megszabadított Jeruzsálem* barokkos hőskölteményét át szeretné ültetni a valóságba. A herceg műzsája s ihletője Barbara Sanseverino — előtte akar Vincenzo hősitetteivel pompázni. A mantuai fejedelem vállalkozása nagy lelkesedést kelt Észak-itáliában. Mindenfelől önkéntesek csatlakoznak hozzá s amikor az akkori Európa talán legjobban felszerelt, gazdag anyagi lehetőségekkel rendelkező serege elindul a Dunamenti keresztesháborúra — országok és tartományok csodálata kíséri a selyembebársonyba öltözött gyönyörű lovakon parádézó, csipkés lovagok vonulását. De a herceg művészetkedvelő ember is — magával viszi udvari zenekarát — zenészei élén zenemestere — Claudio Monteverdi áll. A zenetörténetnek e talán első nagy, modern mes-

tere ezidőtájt harmincadik évéhez közeledik: már számos mű alapozta meg hírnevét, de az első operák megteremtője csak ezután bontakozik majd ki teljes fényességében.

Hatezer olasz indul el a jólétben fürdő, cselszövényektől átszótt olasz udvarokból s megerkezik arra a kietlen senkiföldjére, mely már a magyar végek szomorú világa. Mire elérnek az esztergomi táborba — már tudják, hogy ez a hadjárat nem hasonlít az olasz belháborúk lovagi, vagy zsoldos-kalandjaihoz: itt életre-halálra megy a játék s a török egészen más, kegyetlenebb s véresebb harcmodorához nem-egykönnyen szoknak hozzá az elképzeltetett lovagok.

A birodalmi tábor nagy lelkesedéssel fogadja ezt a parádés, földi javakban bővelkedő sereget. Közmondásos a mantuai kincstár bősége — Miksa és Mátyás főhercegek nem is késlekednek s kölesönért fordulnak Vincenzo Gonzagához, aki első napokban ragyog, vendégeskedik, fogadkozik, hogy egymaga megveszi Esztergom várát. Nehány nappal érkezése után a hercegi sátorban nagy, ünnepélyes vesperára hívja meg a birodalmi sereg vezetőit. Itt Claudio Monteverdi szerzeménye kerül előadásra. Idézzük csak magunk elé a képet: a sátorváros előtt a Duna esztergomi szűkülete — ráhajlanak á vár ismert bástyái, melyek felett félhold s lófarkos zászlók lengenek. A „török” parton — melyet csak laza körben vesz körül az ostromgyűrű — a Padisah népének száz fajtája portyázik, vonul, fosztogat, tevék heverednek le a napsütésben, mindenből keleti pompa árad — alig ágyúlövésnyire aranszínű brokátból húzott fejedelmi sátor, mindenütt a mantuai uralkodó jelszava a „S. I. C.” s barokkos mitológiai jelképei. A sátorban osztrák főhercegek, a birodalom minden részéből összegyűlt tábornokok, spanyol és francia önkéntesek — s Vincenzo és kísérete, mint vendéglátó. Tegyük fel a kérdést: volt-e közöttük magyar? S menjünk tovább egy lépéssel s itt már belehajolunk a mesébe. Lehetett volna közöttük magyar — a legnagyobb magyar költő, *Balassi Bálint*, aki élete utolsó heteit itt, Esztergom bástyái alatt töltötte el...

Műfajok születése. Ha valaki hallotta Monteverdi „Tancred és Clorinda párviadalá”-t — nem tud attól a benyomástól megszabadulni, hogy itt e nagy mester emlékei mélyéről idézte elő a küzdelem, a harctér hangulatának majdnem wagneri gazdagságát. Az alig harminc éves Monteverdi ott élt a tábor életében, résztvehetett bizonyly hercege portyáin, végigélte e nagy vállalkozás esélyeit és esődjét. A képzelet szárnyán azt is hihetjük, hogy az olasz opera és a magyar lira megteremtője — Esztergom bástyáinak árnyékában — megismerhették egymást.

Vincenzo hiú, szeszélyes, lobbanékony ember. A főparancsnokok tudta nélkül töröklesre indul. Vaktában, minden biztosítás nélkül mélyen belovagol hódoltság területre — *Pálffy Miklós*, aki Balassit a halálos rohamban elkísérte — indul a szeszélyes mantuai herceg után s nagy-nehezen kiment a török kelepceből, melybe már-már belekerült. Innen Gonzaga hirtelen önálló vállalkozásba kezd — Visegrádnak fordul. Egymaga veszi ostrom alá. Nem akar dicsőség nélkül hazatérni. A visegrádi ostrom története meglehetősen homályos. Bizonyos fellevések arra utalnak, hogy a mantuai kincstár komoly szerepet játszott az ostromban s pénzzel sikerült rávenni a török várkapitányt arra, hogy adja

meg Vincenzonak magát. Mindenesetre — maga a mantuai herceg állt a vár kapujában s vigyázott arra, hogy a kivonuló törököket s magukkal vitt bőséges zsákmányukat semmi bántódás ne érje — nyugodtan, baj nélkül kerüljenek rá a Budához vezető útra.

Esztergomot ugyan akkor nem sikerült bevenni — de Visegrád kis, nem is korszerű erődjének meghódítása olyan haditett lehet, mely a messzi Mantuában a győzelem glóriájával fonja körül a hiú herceg fejét. Egyes források szerint ugyancsak Monteverdi volt az, aki Te Deum-ot irt Visegrád bevételeire — ezt elő is adták a hercegi sereg visszaérkezésekor, de magát a zeneművet ezidőszert nem ismerjük.

Visegrád után újból visszatértek a mantuaiak az esztergomi táborba, mely osztotta a váltakozó hadiszerencse minden esélyét — rövid időre sikerült elfoglalni a várat, ez elég volt arra, hogy a birodalmi sereg protestáns zsoldosai feldulják a székesegyházat, melyet a törökök — nyilván saját kultikus céljaik szolgálatában — de tiszteletben tartottak. De ezt már nem érte meg a Duna partján Mantua ura. Egy este, vacsoraközben feltette önmagának a szónoki kérdést „ha visszamennénk?” s asztaltársai legnagyobb megdöbbenésére hajnalban már parancsot is adott a ragyogó sá-tortábor felszedésére. Hiába próbálták ígéretekkel, császári szóval ott tartani az osztrák vezérek — úgyszólván búcsút sem vett az adós főhercegektől — lovát visszafordította a napos itáliai tájak felé s elvonult erről a szomorú magyar vidékről, melyet hajnalonként már ellepett a késő-októberi dér. P. L.

JELENTÉSEK SEGURA BIBOROSRÓL. 1955. március 16-án
a Magyar Kurir közölte a félhivatalos német katolikus sajtóiroda, a KNA Madridból keltezett táviratát, amely többek között a következőket mondja: „A spanyol fővárosban közhírré vált, hogy Pietro Segura Saenz bibornokot, Sevilla érsekét Rafael Alvarez Lara guadixi (Granada) püspök felszólította: „vonuljon vissza szülővárosának, Burgosnak egyik kolostorába és mondjon le érseki székéről.” Ezzel kapcsolatban a félhivatalos osztrák katolikus távirati iroda a Kathpress a következőket jelenti: „A spanyol bibornokok és érsekek közös pásztorlevélben fordulnak szembe azal a külföldi véleményvel, hogy a katolikus Egyház Spanyolországban mozdulatlan. Emlékeztetnek mindenekelőtt a spanyol misszionáriusok apostoli tevékenységére, a karitatív intézmények fontosságára és a legkülönfélébb kulturális jellegű megnyilatkozásokra Spanyolországban, vagy a külföldön, melyek a spanyol katolikus Egyház tevékeny válláról tesznek tanúbizonyságot. A bibornok és érsekek, akik most első ízben irták alá egyenkint a pásztorlevelet, míg eddig mindenkor a püspökkari konferencia elnöke és a konferencia titkára irták alá — rámutatnak a tanító hivatalra, melyet a főpásztorok Krisztus nevében gyakorolnak s melynek a híveknek alá kell magukat vetniök. Visszatásílják továbbá a hajthatatlanság vádját, mellyel a spanyol katolikus Egyházat illetik és kijelentik, hogy erkölcsi téren az engedékenység, az igazságtalanság megbocsátásáig mehet.”

Az osztrák katolikusok nagy lapja, az osztrák katolikus publicisztika nevezte, dr. Friedrich Funder által kiadott „Die Österreichische Furche” március 19-i számában „Heti széljegyzet-

tek” című rovatában a következőket írja: „A Sevilla érseke, Segura bíbornok körül történt események a katolikus integralizmus egyik tragédiáját világítják meg. Az utolsó másfél évszázadban nem egyszer volt a megkísérlése túlzóan jobboldali katolikusoknak, hogy „pápábbak legyenek a pápánál”. Az ilyenek gyakran öntudatlanul megkísérelték, hogy az ő érzésük szerint „gyengévé lett Isten és a tulgyenge pápa helyett” a helyes világrendet „megvédjék a rosszak, az Isten és az Egyház ellenségei” ellen. Sevilla érseke, Segura kardinális mint ennek az integralizmusnak egyik képviselője, drámai küzdelemben visszavonulásra kényszerült. Segura, akiről a Baboros Kollégium egyik tagja azt mondta, hogy 300 esztendővel, megkésve született, minden „modern eszmében” az ördög eszközt, minden nem katolikusban a spanyol nemzet ellenségét látta. Néhány hónappal ezelőtt hozzájárulása nélkül utódlási jogú koadjutort kapott az addigi vittoriai püspök, Mgr. Monreal személyében. Az utóbbi hetek eseményei azután, mint a spanyol A. C. lapjának, az „Ecclesia”-nak közléséből és a spanyol tudósítások kiegészítő közleményeiből kiténik, Rómának ahhoz az utasításához vezettek, hogy vonuljon vissza egy kolostorba... Olyan dráma közeledik most végéhez, amely a császár és a pápa közötti középkori ellentétek nagyságát, komorságát és súlyosságát közelíti meg. Sevilla ősz bíboros egyházfejedelme, a mélyhitű ember megtalálja békéjét. Vajjon a most még oly hatalmas és befolyásos katolikus integralizmus levonja-e a tanulságot ebből a tragédiából? Ez más kérdés...” írja a Furche. (Magyar Kurir.)

A DÉLAFRIKAI PARLAMENTBEN Verwoerd miniszter február 8-án bejelentette, hogy a katolikus Egyház 881 délafrikai iskoláját nem hajlandó az állam rendelkezése alá bocsátani. Ugyanígy megtagadta a johannesburgi egyházmegye anglikán egyháza is huszonhárom iskolájának átadását. A katolikusok és anglikánok tehát nem hajlandók meghajolni annak a faji megkülönböztetések alapján álló kormánynak a rendelkezései előtt, amely a bantukat, a délafrikai állam feketéit szellemi alárendeltségben akarja tartani s meg akarja fosztani annak lehetőségétől, hogy műveltségben is egyenrangúak legyenek a fehérekkel. Ugyanez a Verwoerd miniszter fejtette ki ugyanis valamivel a fenti események előtt a parlamentben, hogy a jelenlegi Strijdom-kormány főelőja „a fajok teljes területi elkülönítése” s a jelenleg a fölköldi tartományban élő mintegy másfélmillió fekete más vidékre telepítése. A program végrehajtása egyébként folyamatban van: csak a minap kellett Johannesburgban mintegy hatvanezer négernek elhagynia s a fehéreknek átadnia lakását.

Egyes felekezetek hajlandók támogatni a kormány politikáját. Sőt voltak, akik teológiai érveket is próbáltak fölhozni igazolására. A feketék — mondták — annak a Kámnak a leszármazottjai, akiket atyja megátkozott, tehát viselniük kell ennek az átoknak a terhét; mások szerint meg ők még az őszövétségi törvény alatt állanak s a Megváltás nem vonatkozik — vagy egyelőre még nem vonatkozik — rájuk.

A katolikus és az anglikán egyház ezzel szemben határozottan azt az elvet hangoztatja: minden ember egyenlő, akármilyen színűnek is születik.

Az állam eddig személyi és vallási különbség nélkül fizette

az iskolák tanszemélyzetét. Most azonban, hogy programjává tette a délafrikai fehér „fölsőbbrendűség” fajvédő eszméjét, elsősorban azokra az iskolákra akart csapást mérni, amelyek a legtöbb munkái végzik a bennszülöttek tanításában. A mult év júniusában megszavaztatta a parlamenttel „a bantuk neveléséről szóló törvényt”, amelynek értelmében az elkövetkező két esztendő folyamán 75 %-al csökkentik, két év multán pedig egyáltalán megszüntetik a nem-állami — tehát színeseket is nagy számban oktató — iskolák fönntartására szolgáló költségeket. Ezzel a rendkívül szegény bantuk tanulásának lehetőségei gyakorlatilag majdnem semmivé zsugorodnának. A délafrikai püspöki kar memorandumot nyújtott be az ügyben a kormánynak, melyre Verwoerd azt a választ adta: a megszavazott törvényen sem változtatni, sem gyakorlati végrehajtásában enyhítéseket alkalmazni nem lehet.

A protestánsok máris becsukták iskoláikat, az anglikánok tiltakoztak a törvény ellen, hangsúlyozva, hogy annak folytán kénytelenek lesznek megszüntetni kulturintézményeiket, a katolikusok pedig a tiltakozás mellett kijelentették, hogy fönntartják tanintézeteiket, bármennyibe kerüljön is. Hurley durbani érsek pedig azt mondta egy nyilatkozatban — mint egy nagy katolikus ujság közli: „Az Egyház nem hagyja magukra a bantukat, amikor egész Délafrika jövőjét aláássák bizonyos tömeges faji elkülönítésre irányuló törekvések, melyek valóságos ökölcsapást jelentenek a feketék lelkére és a fehér emberek lelkiismeretére”. (ct.)

AZ ÚJ PSALTERIUM TIZ ÉVE. 1945. március 24-én kelt „In quotidianis praeceibus” kezdetű motupropriójában XII. Pius pápa engedélyezte az új latin zsoltárfordítás nyilvános és magánhasználatát. Az évforduló alkalmából a Római Biblikus Intézet szentírási bizottságának elnöke, Bea professzor előadást tartott az új Psalteriumról. Az új fordítást — mondta — XII. Pius lelkipásztori gondosságának köszönhetjük. Ő akarta ugyanis, hogy a papoknak, akik a breviárium mondására kötelesek, jó, világos, hű és érthető zsoltárszöveg kerüljön a kezébe. Olyan fordítás, mely fokozza buzgalmukat, elmélyíti áhitatukat, emeli lelkiéletüket s előmozdítja igehirdető és lelkipásztori munkájukat. Természetesen nem volt könnyű új fordítással váltani föl a Vulgata századok és századok használatában megszentelt tiszteletreméltó szövegét, melyet egyébként a trienti zsinat is hitelesnek minősített. XII. Pius pápa 1943-ban kiadott „Divino afflante Spiritu” enciklikája azonban világosan meghatározta e hitelességnek jogi, nem pedig kritikai mivoltát. A mai exegéták ugyanis sokkal alaposabb filológiai fölkészültséggel rendelkeznek, mint hajdan Szent Jeromos kortársai, s ezért jobban be tudnak hatolni a zsoltárok eredeti szövegének héber nyelvbe.

A tíz évvel ezelőtti motuproprió csak megengedte az új szöveg használatát, kötelezővé nem tette. Egyrészt azért nem, mert a Szentatyá meggyőződése szerint az új zsoltárkönyv minden kényszer nélkül, magától fog elterjedni; másrészt pedig azért nem, mert ennek a fordításnak is lehetnek vitatható sorai, kifejezései, megoldásai, amelyeknek a módosítását a Biblikus Intézet a hozzá nagy számban érkező javaslatok és észrevételek megfontolásával egy következő kiadásban fogja végrehajtani.

Az elmúlt tíz év tapasztalatai arra mutatnak, hogy az új szöveg valóban „magától” terjed s lesz népszerű. Nagy örömmel

forgalja mind a világi, mind a szerzetes papság, főként a fiatalabb nemzedékek. A *Rituale Romanum* legutóbbi kiadása is ezt az új fordítást közli. Használják sokhelyütt az új psalteriumot a közös officiumokon is, az antifonákat azonban még a *Vulgata* szerint éneklik, minthogy a dallamot még nem igazították hozzá az új szöveghez.

Számos kritika, tanulmány és méltatás foglalkozott az új fordítással. A legelőbben megértették a Szentatya említett — s a fordítók által mindig szem előtt tartott gyakorlati lelkiéleti és pasztorációs szándékát. De azért olyannok is voltak, akik filológiai, liturgikus vagy költői szempontból kifogásokat hoztak föl. A fordítók mindenesetre a lehetőségig ragaszkodtak az eredeti héber szöveghez, még akkor is, ha ezzel a költőiség vagy a *Vulgata*-féle változathoz tapadt misztikus hangulat némű kárt szenvedett. A breviáriumot olvasó papok tulnyomó többsége örömmel vette a szövegnek ezt a világosabbá tételét, ami egyébként — tette hozzá *Bea* professzor — teljesen megfelel a héber szellemnek.

Sok vita folyt arról is, voltaképpen milyen latint, melyik latint alkalmazzák a fordításban. A klasszikust? A szentatyákét? Vagy éppen a humanistái? A fordítók itt is a Szentatya gyakorlati szándékának szellemében jártak el: olyan latin nyelven tolmácsolták a zsoltárokat, amelyről a leginkább föltehető, hogy az átlagos papi latin műveltség birtokában a legelőbben megértik.

„A *Biblikus Intézet*hez a világ minden tájáról százával és százával érkeznek levelek — fejezte be előadását *Bea* professzor — melyek mind azt bizonyítják, hogy a szentatya nagylelkű és bátor kezdeményezése valódi szükségletnek felelt meg, s hogy az új fordítás elérte a kezdeményezője által kitűzött gyakorlati és pasztorális célt. S ha ennek az elérésnek az érdekében esetleg kissé háttérbe szorultak bizonyos — egyébként igen tiszteletre-méltó — tudományos és irodalmi szempontok: bő kárpótlást nyerünk értük ama világosság, kegyelem és vigasz által, melyet az Egyház nevében és szándékára naponta zsoltározó papok az új fordításból merítenek.” (l. c.)

EGY NEVEZETES ÉVFORDULÓ. Az 1555 szeptember 25-én aláírt augsburgi vallásbéke pecsételte meg végleg Németország vallási megoszlását. A tragikus esemény természetesen nem márról-holnapra következett be. Luther fellépése óta (1517) állandóan számolni kellett a lehetőségével; de felidézéseért sokáig egyik fél sem mert vállalni a felelősséget. A nyilvánosság előtt folyó tárgyalások eddig mind a szakadás megszüntetésének és az egység helyreállításának jegyében folytak; de mindig kevesebb és kevesebb őszinteséggel. Az egység helyreállítására tett minden nyilvános lépést a szakadás elmélyítését célzó két titkos lépés követte. Így minden közeledési kísérlet csak arra vezetett, hogy még jobban eltávolította egymástól a tárgyaló feleket.

Az egység ügyét a számozottvá politikai tényezők közül tulajdonképpen csak V. Károly császár képviselte komolyan és következetesen. Csak az volt a baj, hogy őt meg ezer más gondja, főleg az állandóan kísértő francia és török veszedelem sokkal inkább igénybe vette, semhogy elegendő figyelmet tudott volna a kérdésnek szentelni. Harmincnyolc esztendeig tartó uralkodása alatt jóformán csak vendégszerepelni járt Németországba. Emiatt

időről-időre kibocsátott rendelkezéseinek nem volt foganatjuk. Így egy egész emberöltő elmult anélkül, hogy a hitújítás terjedésének megakadályozására komoly kísérlet történt volna. Ugyszólván akadály nélkül hömpölygött tovább s Közép-, Észak- és Keletnémetországban mindegyre újabb és újabb területeket öntött el. Ennek arányában hitrendszere és kormányzata is egyre határozottabb formákat öltött. Hova-tovább a kereszténység új, a katolicizmus mellett magában is megálló típusává fejlődött. Az augsburgi birodalmi gyűlésen (1530) és később (1540—41) Hagenauban, Wormsban és Regensburgban folytatott vallási viták kézzelfoghatóan bebizonyították, hogy a szembenálló álláspontok már sokkal jobban megmerevedtek, semhogy békés kiegyenlítődés történhetett volna. Mikor az évtizedek óta sürgetett egyetemes zsinat végre Trientben megnyílt (1545), akkor kiegyenlítődés és összehangolódás helyett már csak a katolikus álláspont kimerítő körülhatárolásáról lehetett szó. És különös, a megegyezés legfőbb akadályai nem a teológusok, hanem a fejedelmek voltak, akik siettek megragadni a hatalmuk növelésére kínálkozó alkalmat. Hiszen nemcsak nagykiterjedésű egyházi birtokokhoz jutottak, hanem a püspöki joghatóság kisajátításával politikai hatalmukat is jelentékenyen gyarapították. Ezentúl nemcsak világi, hanem egyházi tekintetben is korlátlan urai lettek alattvalóiknak. (Landeskirche). A fejedelmi abszolútizmus némi középkori kísérletezés után csak most vált eleven valósággá és lett közel háromszáz esztendőre az európai politikai fejlődés vezércsillagává.

Károly császár a békés megegyezés lehetőségeinek kimerítése után utolsó eszközként fegyverhez nyúlt. Az úgynevezett schmalckaldeni háború (1546—47) igazolta a számítást: a mühlbergi csatában nemcsak legyőzte, hanem foglyul is ejtette az ellentábor vezéreit. De a megindult fejlődést nem lehetett többé visszajára fordítani. A vallási kérdés ideiglenes rendezésére kibocsátott császári rendelvény, az úgynevezett interim, sem a katolikusokat, sem a protestánsokat nem elégítette ki. A trienti zsinat második szakaszához (1551—52) fűzött remények szintén nem mentek teljességébe.

Így a megbékélés csak látszólagos volt. A lelkek mélyén sisetgő forradalmi erők bármely pillanatban felszínre törhettek. A nagyravágyó Móríc szász választó fejedelem a maga politikai céljainak elérésére igyekezett hasznosítani ezt a forrongó hangulatot. Sikerült tetemes sereget gyűjtenie. Ennek élén az 1552 év tavaszán váratlanul betört Délnémetországba, majd onnét Tirolba nyomult és az Innsbruckban időző császárt menekülésre, a trienti zsinatot pedig üléseinek elnapolására kényszerítette.

A merész támadás egy csapásra új helyzetet teremtett: a politikai és vallási egyensúly megint felborult és a vallásegység visszaállításának gondolata egyszer s mindenkorra megbukott. A protestánsok szabadságának és egyenjogúságának nyílt elismerése elől nem lehetett többé kitérni. Károly császár világosan látta ezt s mivel nem akart önmagával ellentmondásba kerülni, — már pedig a katolikus hitegység helyreállítására alapozott valláspolitikai elejtése ezt jelentette volna — egyszerűen félreállott és a német ügyek további vitelét öccsére, Ferdinánd magyar királyra bízta. Ferdinánd pedig habozás nélkül levonta a kényszerhelyzet tanulságait: előbb a passauai egyezményben (1552) ideiglenesen, majd

három évvel rá az augsburgi birodalmi gyűlésen végleg rendezte a vallásszabadság kérdését.

Nagy tévedés volna azonban, ha az itt használt *szabadság* és *végleges* szavakat abszolút értelemben vennők. Hiszen az a szabadság, melyet az augsburgi vallásbéke engedélyezett, csak karrikatúrája volt az igazi szabadságnak; éspedig horizontális és vertikális irányban egyaránt. Horizontális irányban, mert a szabadság csupán a katolikusokra és a lutheránusokra terjedt ki; a zwingliánusok, kálvinisták, anabaptisták és más kisebb felekezetek kifejezetten ki voltak alóla vonva; és vertikális irányban, mert a szabad vallásgyakorlás joga csak a kiváltságos osztályokat, a fejedelmeket, a birodalmi közvetlenséget élvező lovagokat és a birodalmi városok polgárait illette meg. Egyedül ők választhatták meg szabadon vallásukat. Alattvalóikat egyáltalában nem illette meg ez a jog; nekik ellenmondás és habozás nélkül követniök kellett uruk vallását. Amennyiben nem akarták ezt megtenni, jogukban állott olyan fejedelem országába vándorolni, illetve olyan földesúr birtokára költözni, aki az ő vallásukat követte. A fejedelmek és földesurak reformáló jogát (ius reformandi) tehát bizonyos fokig ellensúlyozta az alattvalók kivándorlásának joga. (Ius emigrandi.) Így alakult ki a Cuius regio, eius religio, (akié a föld, azé a vallás megválasztásának joga) elve, mely a századok folyamán annyi sok keserűséget és benső meghasonlást idézett fel.

Az augsburgi vallásbéke tehát a lelkiismereti szabadság helyett a lelkiismereti önkényt honosította meg és a lelkek megnyugtatója helyett a fejedelmi abszolutizmus még korlátlanabbá tágítását szolgálta. Két megszorító intézkedése a protestáns vallásra áttért főpapok birtoka továbbra is a katolikus Egyház kezén maradt (Reservatum ecclesiasticum), és a katolikus egyházi birtokokon élő protestáns lovagok, polgárok és közületek ezentúl is szabadon gyakorolhatják vallásukat (Declaratio Ferdinandeae) — csak újabb surlódások felidézésére vezetett.

Igy az augsburgi vallásbéke igazi megbékélés helyett csak ideiglenes fegyvernagyvást eredményezett. A harmincéves háború vértengerének és mérhetetlen pusztításainak kellett közbejönnie, hogy az emberek végre belássák: az egyéni lelkiismeret kérdéseit sem a durva erőszak fegyvereivel, sem a politika raffineriáival nem lehet megnyugtatóan megoldani. Az augsburgi mű tervezői és aláírói tulságosan koruk felzaklatott vallási szenvedélyeinek hatása alatt állottak ahhoz, hogy egy új, emberségesebb jövő alapjait rakják le. Békét akartak s e helyett egy minden addiginál borzalmasabb vallásháború csíráit hintették el. — *bg* —

KATERI TEKAKWITHA 1656-ban született; jövőre lesz születésének háromszázadik évfordulója, s népe, az irokézok azt remélik, ebben az esztendőben már oltáron tisztelhetik benne első szentjüket. Nemrégiben, egy szobrának fölavatásakor így nyilatkozott az ügy szentszéki vice-postulátora is.

Kateri, azaz Katalin Ossernenenben, mintegy félúton a mai New-York és Montréal közt, az irokézek legvadabb törzsének kebelében látta meg a napvilágot. A fehérekkel való érintkezés elzüllesztette a törzset: részegesek lettek, szakítottak minden régi erkölcsi hagyományukkal. Kateri szülei korán elháltak, a négy-

éves kislányt egyik nagybátyja vette gondjaiba. Tizenkétéves korában Kateri falujában megfordult néhány híthirdető s a lányka soha többé nem felejtette el, amit tőlük hallott. Nem sokkal később egy Lambertville nevű pap telepedett meg a faluban, s noha nagybátyja minden módon tiltotta tőle, Katerinak egyszer mégis sikerült beszélnie vele s tudtára adni, hogy szeretne megkeresztelkedni. Ekkor tizenkilenc éves volt. A pap nyomban el is kezdte oktatását a hitre.

A fiatal lány sok küzdelmen ment át. Nagybátyja s a törzs idősebbjei férjhez akarták adni, ha másképpen nem, hát csellel; különféle fondorlatokkal próbálták elérni, hogy átnyujtsa az általuk választott ifjúnak a főtt gabonával teli tálcát, ami az irokézeknél a lány beleegyezését jelentette a házasságba; Katerinak azonban mindig sikerült kitérnie. Amiatt aztán sokat gúnyolták, sok megvelesben volt része. hiszen törzsében a fiatal lány számára nem volt nagyobb dicsőség, mint a házasság, s nagyobb szegény, mint ha pártában marad.

1676-ban Kateri fölvette a kereszttség szentségét. Még két évet töltött a falujában: akkor megtudta, hogy a Szent Lőrinc folyam mentén, a mai Montréalal szemben keresztény közösség alakult, s oda költözött át, s haláláig ott élt.

Kora hajnalban kell, szentmisére ment, szabadidejét imádságban töltötte, egyébként pedig végezte a rá kirótt munkákat, lehetőleg a legnehezebbet s legalantasabbat választva. Telente együtt ment falujával vadászni, de ha tehetett, félrevonult a kanadai vadonban, imádkozott s a kereszt jelét véste a százasod fenyők törzsébe. Örököt töltött így mély elmerülésben, mint életírója mondja, „könnyben ázó arccal, érzéketlenül a legvadabb hidegek iránt is forró, mennyei világosságban fürdő szívvel”.

Egy alkalommal maga a falu papja ajánlotta neki: menjen férjhez. Kateri azt felelte: szüzességi fogadalmat tett, haláláig egyedül csak „Jézus rabszolgája” akar lenni. S egy éjszaka izzó parázssal égette föl a talpát: az irokézeknél a rabszolgákat szokták így megjelölni. Szigorú önmegtagadásokat végzett s keményen sanyargatta magát: töviságyon aludt, hamut kevert ételébe, szöges övet hordott a derekán. De sem az imádság, sem az önsanyargatás nem térítette el az emberek szolgálatától. Minden munkát szívesen vállalt s örömet és lelkiismeretesen vészelt: vizet hordott, fát vágott, vadakat nyúzott, résztvett a csónaképítésben, állatbőrök kikészítésében. Az indiánok szerették, mert mindig jókedvű és szívélyes volt.

Élete utolsó esztendejében nagy lelki szenvedések érték; mint-ha Isten a tökéletesség utolsó próbáját bocsátotta volna rá: súlyos rágalmakat szórtak rá, ő azonban azokat is, a nyomukban járó megvetést is szó nélkül, mosolyogva és alázatosan tűrte. Közvetlenül halála előtt derült ki, hogy a rá szórt vadak hamisak. 1680-ban halt meg. koldusszegényen, de kegyelemben gazdagon.

Holtában, írják, arca csodálatosan megszépült, s koporsójából édességes illat áradt. Sírjánál csakhamar számos csoda történt, s Rómában meginđitották kanonizációs eljárását. Az irokézek maradékai, s egész Kanada áhitva várja, hogy a huszonnégy esztendőös korában szentség hírében elhunyt indián, lányt az Egyház immár hivatalosan is szentté nyilvánítsa s oltárra emelje azt, akinek sírjánál a Szent Lőrinc partján oly buzgón imádkoznak Kanada lányai. (j. h.)

EGY MEGKAPÓ SZERTARTÁS AZ ÚJ NÉMET SZERTARTÁSKÖNYVBŐL. A liturgikus mozgalom ismerői előtt nem újság a nyugati államok püspöki karainak törekvése a nemzeti nyelv lehetőleg minél fokozottabb használatára a szertartásban. XII. Pius pápa *Mediator Dei* enciklikája még nagyobb indítást adott erre. Amint a sajtótudósító irodák közléseiből tudjuk, legelőször a németeknél és a franciáknál, újabban pedig Angliában és Kanadában engedélyezte vagy fogja a közeljövőben a pápa engedélyezni — természetesen a szentmisén kívül — a nemzeti nyelv fokozottabb használatát, valamint egyes szertartásoknak a nép igényeihez jobban alkalmazkodó végzését.

Előttünk fekszik gyönyörű liturgikus mintákkal díszítve, piros bőrkötésben az összes németországi egyházmegye részére előírt egységes szertartáskönyv, rituálé. A Szentatya 1950-ben, a legutolsó szentévben hagyta jóvá ezt a szertartáskönyvet s természetesen a benne lévő szertartásokat is. Most csak a legjellemzőbbre szeretnénk rávilágítani, ez pedig a házasságkötés szertartása.

A német rituáléknál a házasságkötés szertartása más, mint amit mi ismerünk s ami nálunk szokásban maradt Pázmány Péter korától, mikor 1625-ben először adta ki az Esztergomi Rituálé. Nos, ez az új német szertartáskönyv bevezetőimával, a pap esküvői szentbeszédével és közös imával kezdődik, amint az a német rituálék szerint szokásban volt. Utána öt részre osztva következik a házasságkötés megkapó szertartása: 1. a gyűrűk megáldása, 2. a jegyesek, ill. házassági szándéuk vizsgálata (scrutinium), 3. egymás megajándékozása a megszentelt gyűrűkkel, 4. a két jegyes ünnepélyes házassági beleegyezése, és végül 5. az aszisztáló lelkész megerősíti és megáldja a házassági köteleket. Az új szertartás kiemeli, hogy a jegyesek az egész szertartás alatt *álljanak*, annak kifejezésére, hogy a szentséget nem a pap szolgáltatta ki nekik, hanem — amint azt hitünk tanítja — maguk a házasulandók. Így jobban kidomborodik a szabadakarat és a felelősség, mellyel a jegyeseknek ezt a szertartást öntudatosan átélniök kell.

Lássuk az egyes részeket egyenként is.

1. A gyűrűket a pap nem az oltár felé fordulva áldja meg, mint az jelenleg nálunk is szokás, hanem a jegyesek felé fordulva.

2. Az ünnepélyes jegyesvizsgálat három kérdésből áll. Az első: N. N. kérdezem tőled: megvizsgáltad Isten előtt a lelkiismeretedet és szabadon és a magad jószántából jöttél-e ide, hogy jegyeseddel házasságra lépj? — Aztán: Hajlandó vagy-e jövődöbeli házastársadat úgy szeretni, úgy tisztelni és hozzá oly hűséges lenni, hogy csak a halál választ el tőteket? — És végül a harmadik: Kész vagy-e a gyermekeket, melyeket Isten ad nektek, kezéből elfogadni és felnevelni úgy, amint az egy keresztény apának (anyának) kötelessége?

A három kérdés a házasság lényeges tulajdonságait foglalja magában: az egységet (hűség köteleke), a felbonthatatlanságot (a szentség köteleke) és végül a gyermekáldást (a gyermek köteleke). Ennek bizonyos részei a minálunk szokásos házassági esküben is szerepelnek (szeretem... el nem hagyom... stb.)

3. A pap így folytatja: Titeket tehát az egy, igazi, keresztény Házasság szentsége köt össze, amint összefűz titeket a hűség gyü-

rúje. Ezzel a vőlegény a menyasszonya gyűrűjét a pap kezéből átveszi és menyasszonya ujjára húzza; amit azután a menyasszony is megtesz viszont a vőlegény gyűrűjével. A szentségek nagy teológusa és misztériumainak nagy ismerője, *E. Walter* erről a szép szertartásról említi meg, hogy milyen érdekes is a gyűrűk jelentőségének változása. Azelőtt azt jelentette, hogy házukkal és tulajdonukkal vannak egybefűzve a fiatalok. Később a hűség jeleként magvarázták és ezért ujjukra kölcsönösen egymás gyűrűjét húzták, melyet a pap nyújtott nekik. Most a pap szavaiból úgy tűnik elénk a hűség köteléke, mint a házasság lényege, mert ezt az áldást fűzi hozzá: *Hordd ezt a gyűrűt hűséged jeléül az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében!*

4. Most következik a tulajdonképeni házasságkötés a két egyes házassági beleegyezésével (*consensus maritalis*). Azelőtt — miként nálunk — csak egyszerű „igen”-nel feleltek a német jegyesek. Most a pap összefűzi kezüket a stólaival és a pap szavai után ezt az ünnepélyes kijelentést teszik: *Isten színe előtt, téged, N-t házastársul veszlek (hozzád, N-hez házastársul megyek). Tehát életüknek ebben a komoly órájában maguk a jegyesek tesznek hitet egymás mellett a földi örökkévalóságra. A pap szavaival pedig szinte megerősíti ezt a megegyezést: Az Egyház nevében szentesítem ezt a köteléket, melyet kötöttetek és megáldalak titeket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen.*

5. Csak most térdelnek le a jegyesek. Ami u. i. most következik, az már a pap áldása. Miután minden szentségben van kézrátétel, az új német rituálé ezt a házasság szentségi kötésénél bevezeti: a pap kiterjesztett kezekkel mondja el az új házások előtt először a 127. zsoltsárt (németül), majd őt áldást, szintén anyanyelvükön. Az elsőben magukat a házasokat, kötelékiüket és szeretetüket áldja meg, a következőben gyermekeikre mond áldást, a harmadikban a régi értelemben vett „ház”-ra, melyhez a barátok és ellenségek egyaránt hozzátartoznak. Végül az utolsó két áldásban előbb mindennapi munkájukat, végül egész életüket áldja meg.

Ezután következik lehetőség szerint a nászmise, a misekönyvből ismert módon. (*Kormos Ottó*)

RABOTITY LEGENDAJA. Job Rajaobelina páter nevében olvasóink múlt évi áprilisi számunknak a madagaszkári püspöki kar nyilatkozatát ismertető naplójában találkozhattak. Ő jegyezte le és közli honfitársainak ezt az alábbi kedves, ősrégi példabeszédet:

„A madagaszkáriak mindenható, egy Istenben való hitének egyik legrégebb tanúsága, Rabotity legendája afféle crescendo-deszcendo folsorolás, melyet, az elbeszélő tetszése szerint nyújthat vagy kurlíthat, végülis azonban mindig ugyanarra a végső következtetésre jut. A gyerekek annakidején esténként, holdvilágnál szinte versengve mesélgették ezt a történetet, míg a kunyhó előtt a fonott nádszönyegen a szemüket szelíden lezáró álomra vártak.

Rabotity fölmászik egy fára, de ügyetlenül leesik és eltöri a combját. A fa tehát erősebb, mint Rabotity!

— Nem, nem — mondja a fa — mert jön a szél, megcsavarja derekamat és tövestül kitép.

Igy hát a szél az erősebb.

— *Nem — mondja a szél — hiszen a hegység utamat állja. Szóval a hegység erősebb.*

— *Hogyan — mondja a hegy — mikor az egerék lukat fúrnak az oldalamba?*

Ilyesformán az egeréké a legnagyobb erő.

— *Dehogy — tiltakoznak az egerék — hiszen fölfal a macska! A macska tehát mindennél erősebb.*

— *Nem — mondja a macska — mert a kés, melynek vasból van az éle, elvágja a nyakamat.*

A kés volna a legerősebb?

— *Nem — szól az — hiszen elolvadunk a tűzben.*

Akkor a tűz?

— *Nem, mert kiolt a víz.*

A vizet pedig átszeli a csónak, a csónakot meg széthasogatja az ember.

A legerősebb tehát az ember, aki összetöri a csónakot, mely átszeli a vizet, mely kioltja a tüzet, mely megolvasztja a kés pengéjét, mely elmetszi a macska nyakát, mely fölfalja az egeret, mely kifúrja a hegyet, mely elállja a szél útját, mely tövestül kicsavarja a fát, mely eltöri Rabotity combját. Hanem a végén az ember is megvallja gyengeségét és elismeri, hogy egyedül csak az Isten igazán erős és hatalmas. — Isten, aki az ember kezét és lábát teremtette”. (c.)